

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

Geschichte der Juden in Poděbrad und Umgebung.

Bearbeitet von

Jan Hellich, Archivar, Poděbrady.

Ač v blízkém městě Kolíně Židé tvořili celou kolonii, soustředěnou od 14. stol. v jedné z ulic vyhrazené, nebyl trpěn v blízkých městech Poděbradech a Nymburce žádný Žid, a také až do samého počátku 30 leté války se jako osedlý nepřipomíná. Židé živilí se výhradně obchodem, hausírnictvím a lichvou. Na hausírnictví připomíná v P. taxa na vybírání cla u mostu a ve branách městských Nymburské a Kostelní. Clo vybírané bylo určeno na opravu a vydržování mostů přes potoky. Tohoto cla se scházelo ročně u brány mostní 50 grošů čes. a u brány Nymburské 3, u Kostelní 6 kop. Toto clo se platilo z nákladu různého zboží, počtu koní, dobytka velkého i drobného, i za osoby pěší, jízdní a j.

Toto clo jest zaznamenáno v urbáři od r. 1553 a bylo r. 1671 opraveno a doplněno řadou podrobností. V této opravě dotýkají se některé články podrobností Židů. Tam se uvádí: z trakařů, na nichž by se něco k handlu vezlo, dle proporcí tíže, ať křesťan nebo Žid, má platit 4½ halíře, Žid pak za sebe též tolik. Žid, jedoucí na voze anebo na koni, a pěší po krejcaru, týž Žid z koně zvláště po jednom krejcaru a 3 halířích: co se zboží a věci židovských týče, kromě svrchu uvedenou taxu po 3 krejcařích více platiti musí. R. 1541 byli Židé ze země české usnesením sněmovním vyhoštěni, protože byli v podezření, že se dorozumívají s Turky. R. 1559 byl zákaz odvolán a zavedena daň z hlavy: dospělí 48 gr., děti 10 gr. — Po bitvě na Bílé hoře přísně prováděnou katolickou reformací nebyli ani Židé ušetřeni: byli jako jiní jinověrci z města vypovídáni a musejí opouštět pobyt svůj dle rozkazu císaře Ferdinanda II. ze dne 5. října 1628. — V tomto rozkaze stojí výslovně, že sousedé nemusejí trpět Židy mezi sebou, proto překvapuje, že byl do P. dosazen r. 1638 Žid za celního u mostu, jménem Heřman Schwarz, který přislíbil, aby se mu cla dostati mohlo, přestoupení k víře katolické a podrobit se křtu. Schwarz byl v Praze na vychování u Otců tovaryšstva Ježíšova a měl býti pokřtěn v P. ve středu, v den sv. Matěje. V ustanovený den však Schwarz nepřišel a ztratil se tak, že nikdo o něm nezvěděl. Z rozkazu arcibiskupa bylo nařizeno hejtmanu panství poděbr., aby po zmizelém pátral a vyšetřil, s kým se Žid poslední čas stýkal a jaké známosti udržoval. Schwarzovi se vna zmišení nepřikládala a proto byl požádán rychtář Starého města Pražského, aby Žida Heřmana z Poděbrad chránil a dopomáhal mu ke svrškům, které má mezi Židy, a ochraňoval ho před pronásledováním od Židů. (Z archivu arcibiskupského Emanant. 1638; opis v archivu zemském.) — Výsledek není znám. Krátce potom dala královská komora dražbou clo pronajmouti. Takovým způsobem bylo r. 1644 clo pronajato Židovi Jakubu Kosteleckému ve společnosti s konsortry Mojžíšem Levitem a Šalomounem Schnurmacherem za ročních 400 zlatých. Poněvadž za vpádu lidu švédského r. 1648 málo cla vybrali a zůstali clo dlužní, byla jim

Dějiny Židů v Poděbradech a okolí.

Zpracoval

Jan Hellich, archivář, Poděbrady.

polovina nájmu odpuštěna. Po uzavření míru vestfálského r. 1649 byl těmto Židům nájem prodloužen a zároveň zvýšen na 600 zl., z důvodu toho, že nastaly časy příznivé a normální. R. 1650 měli býti dle usnesení sněmovního Židé, na clech zůstávající, vyzdviženi a nahrazeni lidem křesťanským. V tom smyslu došlo od král. komory dopisem ze dne 8. května 1652 na hejtmana panství poděbradského nařízení, aby se tím řídil. Nezdá se však, že bylo tomuto rozkazu vyhověno, protože nacházíme Židy na clech bez překážky dále. — R. 1653 uchází se výše uvedený Žid Jakub o prodloužení nájmu cla ve zmíněné výši, odvolává se na špatné handle a že lidé handlovní silnice poděbradské k mostu nymburskému, nově opravenému, vyražejí na škodu cla J. M. C., a zároveň žádá, aby fůry panské, jedoucí s nákladem na trh, nebyly od placení cla vylučovány. Židovi Jakubu Šalomounovi bylo vyhověno jen částečně a bylo mu slíbeno, od nového nájmu r. 1654, aby fůry sousedské s jakýmkoli zbožím k trhu ustanoveným clo platiti byly povinny.

Toto ustanovení podráždilo dva sousedy poděbradské, kteří vezli ryby z haltýřů zámeckých do Prahy na trh. Ohražovali se proti placení a podali stížnost na král. komoru, že nikdy z ryb neplatívali. Po dlouhém vyšetřování byla povinnost celní z ryb ve prospěch stěžovatelů vyřízena. — Při nejbližším na to pronájmu r. 1656 stal se celním katolík, Ondřej Nedochočil, a od té doby Žida na cle více nenacházíme.

*

Na periferii města P. byly založeny od Petra Huberka z Hendersdorfu na Borovnici, Závrší a Kovanicích dvě chalupy židovské, o kterých se při postoupení dvora zbožského na rytíře Arnošta Gottfrieda z Perholtu r. 1677 zmínka činí. Jistě se poděbradská obec proti tomu bránila, ale písemná zpráva se o tom nedochovala. Poděbradští vymohli si aspoň na základě guberniálního nařízení r. 1725, že nesmí počet Židů ve Zboží býti rozmnožován. Od r. 1716 je ve Zboží v jedné chalupě vinopalna. Držiteli dvora zbožského platili Židé z obou chalup 48 zlatých a z vinopalny 30 zl., ze synagogy 6 zl. (ta byla umístěna ve dvoře). — K židovským bohoslužbám se shromažďovali všichni ochranní Židé na panství poděbradském, kteří měli v nájmu mýta aneb kořalny. Své nebožtíky pohřbívali na hřbitově v Kovanicích.

R. 1691 předložil hejtman panství poděbr., Těšovský, král. komoře projekt, aby ve vsi Činěvsi byla zřízena nová vinopalna v bývalé pazderně, kterou jeho předchůdce zrušil. Navrhuje pazdernu pro byt vinopalna, za kterého se hlásí Žid Hirschl proti platu 75 zl. a kromě toho platit obvyklý tác (daň), a nádoby, které by mu byly propůjčeny (3 kotle), má na svůj náklad opravovati, dříví buď panské, neb selské sobě kupovati, žádného páleného na ztenčení sousedů města